

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Jämtlands län

Datum: 2023-12-04

Områdesnummer: NRO 23 027

Områdesnamn: Nedre Långan

Kommun: Krokoms, Östersund

Koordinat (N, E): 7034955, 475875 (SWEREF99 TM)

Area: 993 hektar

Naturgeografisk region: 31 Jämtlands kambrosilurområde

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Bottenhavet

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Bergkullslätt (kanske även förfjäll)

Riksvärde: Älvdal, Vattendrag, Geovetenskap, Flora, Fauna

Värdebeskrivning: Grunderna för riksintresset är att den aktuella älvsträckan är undantagen från vattenkraft. Vattenkemin är god på grund av kalkrika bergarter som buffrar mot försurning och i området finns livskraftiga populationer av såväl fiskarter som orkidéer, fåglar samt däggdjur som utter. Nedre Långan utgör en av de viktigaste livsmiljöerna för den ovanliga kärlväxten jämtlandsmaskros. Längs Långans stränder finns ett flertal kalkrika kärr av högsta naturvärdesklass, varav vissa utgörs av extremrikkärr. Kalkbarrskogar med höga naturvärden förekommer längs stränderna, bland annat vid Flakamyren.

Älvsträckan är intressant ut geologisk synvinkel då älvdalen bildades av en isälv som låg precis framför iskanten. Flera välutbildade sandurområden finns i och i anslutning till älvdalen.

Huvudkriterier: A, C

Förutsättningar för bevarande: Områdets värden påverkas negativt av historisk flottning och pågående markanvändning i form av skogsbruk. Värdena kan också påverkas negativt av utbyggnad av infrastruktur, exploatering, utsläpp av syreförbrukande ämnen, sedimenttransport och grumling, utsläpp och bräddning av avloppsvatten och dagvatten samt utsläpp av läkemedelsrester från avloppsreningsverk.

Ytterligare förutsättningar för bevarande är att vandringshinder elimineras, att fiske inte utförs för hårt eller ensidigt mot en viss art, att utsättning av främmande arter inte förekommer och att ingen ytterligare utbyggnad av vattenkraft och vattenreglering sker. De allvarligaste hoten är sådana som förstör eller allvarligt skadar strukturer, miljöer och funktioner i de akvatiska ekosystemen eller strandområdena.

Jämtlandsmaskrosen tolererar endast en mycket måttlig reglering. Störd vattenregim med utebliven isrensning och höga vattenflöden vid fel tidpunkt utgör de största hoten mot arten.

Eftersom Nedre Långan och dess biflöden är påverkad av flottning är det viktigt att fortsätta arbetet med att återställa vattendragen till mer ursprungliga förhållanden.

Säkerställande: Nedre Långan är skyddad mot fortsatt vattenkraftsexploatering genom bestämmelserna i 4 kapitlet 6 § miljöbalken. Det innebär att vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte får utföras inom älvsträckans vattenområde. Nedre Långan ingår i Natura 2000-området Långan SE07203578. Riksintresseområdet överlappar delvis Natura 2000-området Djupede SE0720468.

Områdets huvuddrag: Långan, som är en av Indalsälvens större biflöden, har sina källor i Sösjöfjällen och Offerdalsfjällen. Riksintresseområdet omfattar Nedre Långan som börjar vid utloppet av Landösjön i Krokoms kommun till Indalsälven vid Litsnäset strax väster om Lit i Östersunds kommun. Sträckan från Landösjön till Indalsälven är cirka 36 km lång och har en fallhöjd på cirka 68 meter. Längs sträckan finns flera biflöden, bland annat Åkerån, Gysån och Nävrån.

Långans älvdal bildades av en isälv som låg precis framför iskanten vilket bland annat har gett upphov till stora sandurområden. En stor issjö, kallad Landöissjön, tappades genom Långans dalgång vilket har präglat morfologin i området.

Nedre Långan rinner genom det jämtländska kambrosilurområdet, ett område som är kalkrikt och som därmed ger upphov till en rad ovanliga naturtyper och arter. På flera ställen längs nedre Långan fälls kalk ut i form av ett gråaktigt slam som kallas bleke. Denna företeelse är särskilt tydlig vid Gökbodvågen, Blekmyren och Övre Blekan. Ett kalkrikt vattendrag som Långan kan i framtiden få stor betydelse som genbank när många andra vattendrag har drabbats av försurning. I älven finns bland annat utter och fiskfaunan utgörs av framför allt öring, harr, elritsa och bergsimpa men det finns även gädda, abborre och sik. Kanadaröding och röding finns inte naturligt i älven men vandrar ner från Landösjön, där de har planterats in. Utsättningen av Kanadaröding upphörde på 1990-talet, men de har bildat ett självreproducerande bestånd. Biflöden som Åkerån, Gysån och Nävrån utgör viktiga lekområden för öring och harr från Långan med idag fungerande konnektivitet.

Långan erbjuder även en god miljö för många däggdjur och fåglar. Utter har funnits i området utan avbrott genom åren i ett svagt bestånd. Bäver har länge

haft en livskraftig population i området. Strömstaren förekommer rikligt tack vare de många strömsträckorna. I och kring älvsträckan häckar bland annat trana, fiskguse, blå kärnhök, svarthakedopping, vitkindad gås och lappuggla.

Flera botaniskt värdefulla myrar och rikkärr, till och med extremrikkärr, finns inom och i anslutning till riksintresseområdet. Floran är kalkgynnad med flera orkidéer till exempel brudsporre, tvåblad och knärot. Utefter vattendragets stränder finns flera kända växtplatser för den ovanliga jämtlandsmaskrosen. Jämtlandsmaskros är en fennoskandisk endem och är idag begränsad till mellersta Skandinavien. De allra flesta fynden har gjorts i Sverige, framför allt i Jämtland och södra Lappland. Jämtlandsmaskros växer främst i steniga eller grusiga stränder vid vattendrag och sjöar med naturlig vattenståndsväxning och isskavning som håller stränderna fria från igenväxningsvegetation.

Uppströms riksintresseområdet nyttjas Lången för vattenkraft och det finns såväl regleringsdammar som vattenkraftverk. Detta medför att riksintresseområdet har en onaturlig flödesdynamik med förhöjda vinterflöden, reducerad vårflod och lägre sommarflöden. Efter att flödesvariationerna mildrats vid dammen i Landösjön har situationen förbättrats betydligt och man har sett en ökning av strömlevande laxfisk. Ett förhållande som visar att Nedre Lången har förutsättningar att hålla täta bestånd av strömlevande laxfisk, vilket i sin tur indikerar att vattendraget har god potential att upprätthålla processer och ekosystemfunktioner.

Riksintresseområdet överlappar delvis Natura 2000-området Djupede (SE0720468) som är utpekad enligt art- och habitatdirektivet för bevarande av de ingående naturtyperna svämäng och höglänta slätteräng samt för arten violett guldvinge. Violett guldvinge är en starkt hotad fjäril som flyger tidigt på sommaren och nyttjar den hävdgynnade växten ormrot. De ingående naturvärdena i Natura 2000-området upprätthålls genom traditionell hävd samt naturlig störningsregim i strandzonen.

Anmärkning: Riksintresseområdet nyttjas av Jovnevaerie sameby och Jijnjevaerie sameby.

Referenser:

Länsstyrelsen Jämtlands län, 2018: Lången SE0720358. Bevarandeplan för Natura 2000-område.

Länsstyrelsen Jämtlands län, 1978: Nedre Lången – naturinventering i centrala Jämtland. Planeringsavdelningen serie A nr 1 maj 1978. Naturvårdsenheten.

Naturvårdsverket, 2015: Åtgärdsprogram för Jämtlandsmaskros. Rapport 6651.